

ДИНТАНУ

UBTBR 21.15.47

<https://doi.org/10.47526/3007-8598-2025.1-11>

DAVUT ŞAHİN

*Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi ve Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Prof. Dr. (Kazakistan, Türkistan), e-mail: sahdavut@hotmail.com*

ALAUDDİN MANSUR’UN YORUM AĞIRLIKLİ MEALİ: “KUR’AN-I KERİM’İN KAZAKÇA MANASI VE AÇIKLAMASI”

Özet: Bu makale, Özbekçe’den Kazakça’ya aktarılan “Kur’an-ı Kerim’in Kazakça Manası ve Açıklaması (Құран кәрім қазақша мағынасы және түсінігі)” adlı meal üzerinedir. Mealі Özbekçe’ye çeviren ve açıklamalar ekleyen Alauddin Mansur’dur. Özbekçe çeviriyi Kazakça’ya sonradan aktaran ise Absattar Smanov’dur. Makalede Alauddin Mansur ve Kur’an tercümesine bakışı, mealin genel tanıtımı, yazarın meali yazma gerekçesi konularına değinildikten sonra mealin şekilsel ve içeriksel yönü Bakara suresi özelinde ele alınmıştır. Ayrıca yazarın Kur’an’ı Kerimi okuyucuyla buluşturmak için kullandığı yöntem ve çaba ortaya konmuştur. Mealler, metin merkezli ve yorum merkezli olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Mansur mealinde bu iki türden birini seçmek yerine, ikisini birleştirmeyi ama yoruma ağırlık vermeyi tercih etmiştir. Zira o bir taraftan metne bağlı kalmış, diğer taraftan sık sık yorumlar yapmıştır. Bunun yanı sıra o, metinle yorumu birbirinden ayırmıştır. Kur’an-ı Kerim metnine karşılık gelen ifadeleri koyu yazarak, kendine ait ayet içi açıklamaları parantez içine alarak belirtmiştir. Ayet sonrası açıklamaları ise italik ve küçük harflerle vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Alauddin Mansur, Kur’an, Anlam, Yorum, Okur.

Давут Шахин

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті және Анкара Хажы Байрам Уәли университеті. PhD., профессор (Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: sahdavut@hotmail.com

Алауддин Мансурдың түсіндірмеге негізделген аудармасы: «Құран Кәрімнің қазақ тіліндегі мағынасы мен түсіндірмесі»

Аңдатпа: Бұл мақала өзбек тілінен қазақшаға аударылған «Құран Кәрімнің қазақ тіліндегі мағынасы мен түсіндірмесі» атты Құранның қазақша аудармасына арналған. Аударманы өзбек тіліне аударып, оған түсіндірме жазған – Алауддин Мансур, ал оның өзбек тіліндегі нұсқасын қазақшаға аударған – Абсаттар Сманов. Мақалада алдымен Алауддин Мансурдың Құран аудармасына деген көзқарасы, оның жалпы сипаттамасы және автордың аударманы жасауға деген мақсаты қарастырылады. Одан кейін аударманың формалық және мазмұндық ерекшеліктері, әсіресе Бақара сүресіне қатысты тұстары талда-

***Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:**

Şahin, Davut. Alauddin Mansur’un Yorum Ağırlıklı Mealі: “Kur’an-ı Kerim’in Kazakça Manası ve Açıklaması” // HIKMET. – 2025. – №1 (3). – S. 5–15. <https://doi.org/10.47526/3007-8598-2025.1-11>

***Cite us correctly:**

Şahin, Davut. Alauddin Mansur’un Yorum Ağırlıklı Mealі: “Kur’an-ı Kerim’in Kazakça Manası ve Açıklaması” // HIKMET. – 2025. – №1 (3). – P. 5–15. <https://doi.org/10.47526/3007-8598-2025.1-11>

Мақаланың редакцияға түскен күні 24.02.2025 / қабылданған күні 11.13.2025

нады. Сондай-ақ, оқырманға Құранды түсінікті түрде жеткізу үшін қолданылған әдістер мен аудармашының еңбегі көрсетіледі. Құран аудармалары, негізінен, екі бағытқа бөлінеді: мәтінге негізделген және түсіндірмеге негізделген аудармалар. Алауддин Мансур осы екі тәсілдің бірін тандаудың орнына, оларды үйлестіріп, түсіндірмеге басымдық беруді жөн көрген. Бір жағынан, ол түпнұсқа мәтінге адал болуға тырысса, екінші жағынан, оқырманға ұғынықты болу үшін аяттарға жиі түсіндірмелер қосып отырған. Сонымен қатар, аудармашы Құран мәтіні мен өзінің түсіндірмелерін нақты ажыратуды басты назарға алған. Құранның тікелей аудармасы кою әріптермен берілсе, аят ішіндегі қосымша түсіндірмелері жақша ішінде көрсетілген. Ал аяттан кейінгі түсіндірмелер курсивпен және кіші әріптермен жазылған.

Кілт сөздер: Алауддин Мансур, құран, мағына, түсіндірме, оқырман.

Давут Шахин

Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмета Ясави и Анкарский университет Хаджи Байрам Вели, PhD., профессор (Казахстан, Туркестан), e-mail: sahdavit@hotmail.com

Комментарийно-ориентированный перевод Алауддина Мансура: “Казахское толкование и смысл священного Корана”

Аннотация: Эта статья рассматривает казахский перевод Священного Корана, озаглавленный "Казахский смысл и толкование Священного Корана" (Құран кәрім қазақша мағынасы және түсінігі), который был переведен с узбекского на казахский. Первоначальный перевод Корана на узбекский язык с добавлением толкований выполнил Алауддин Мансур. Позднее узбекский вариант был переведен на казахский Абсаттаром Смановым. В статье сначала обсуждаются взгляды Алауддина Мансура на перевод Корана, общее представление о переводе и мотивы автора к написанию этого перевода. Затем анализируются формальные и содержательные аспекты перевода, особенно в отношении суры Аль-Бакара. Кроме того, рассматриваются методы и усилия, предпринятые автором для донесения Корана до читателей. Переводы Корана можно условно разделить на две категории: ориентированные на текст и ориентированные на толкование. Вместо того чтобы строго придерживаться одного подхода, Мансур выбрал объединение обоих методов, уделяя больше внимания толкованию. С одной стороны, он оставался верным оригинальному тексту, с другой – часто добавлял пояснения. Кроме того, он четко разделял дословный перевод и свои интерпретации. Он выделял жирным шрифтом переведенные фразы, соответствующие оригинальному тексту Корана, а свои пояснения внутри аятов указывал в скобках. Пояснения после аятов он писал курсивом и строчными буквами.

Ключевые слова: Алауддин Мансур, коран, значение, интерпретация, читатель.

Davut Sahin

Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University and Ankara Haci Bayram Veli University, PhD., Professor (Kazakhstan, Turkestan), e-mail: sahdavit@hotmail.com

Alauddin Mansur's Interpretation-Based Translation: “The Kazakh Interpretation and Meaning of the Holy Quran”

Abstract: This article examines the Kazakh translation of the Holy Quran, titled The Meaning and Explanation of the Holy Quran (Құран кәрім қазақша мағынасы және түсінігі), which was translated from Uzbek into Kazakh. The original translation of the Quran into Uzbek, along with explanatory notes, was done by Alauddin Mansur. The Uzbek version was later translated into Kazakh by Absattar Smanov. The article first discusses Alauddin Mansur's

perspective on Quran translation, provides a general introduction to the translation, and explores the author's motivation for undertaking the translation. Then, the formal and content aspects of the translation are analyzed, with a particular focus on Surah Al-Baqarah. Additionally, the methods and efforts employed by the author to make the Quran accessible to readers are examined. Quranic translations can generally be classified into two categories: text-centered and interpretation-centered. Instead of strictly adhering to one approach, Mansur chose to integrate both, with a stronger emphasis on interpretation. On the one hand, he remained faithful to the original text, while on the other, he frequently provided explanatory comments. Furthermore, he carefully distinguished between direct translations of Quranic expressions and his own interpretations. He presented the direct translation of the Quranic text in bold, while his explanatory additions within the verses were placed in parentheses. Explanations provided after the verses were written in italics and lowercase letters.

Keywords: Alauddin Mansur, Quran, Meaning, Interpretation, Reader.

Giriş

Çalışmada incelenen mealin yazarı Alauddin Mansur, 20 Ocak 1952 yılında Kırgızistan'ın Oş iline bağlı Kara-Suu ilçesi, Sultanabad mahallesinde dünyaya gelmiş, 2020 yılında Özbekistan'ın Taşkent şehrinde vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. O, Kur'an, tefsir, hadis, fıkıh, tarih, Arap dili ve belâgatı gibi ilimlerde söz sahibi alim olarak bilinmektedir (Abdurahimoğlu, 2025:328).

Mansur, toplumu Kur'an'la buluşturma* amacı güden ve bunu gerçekleştirmek için çeşitli girişimlerde bulunan 21. yüzyıl alimlerinden biridir. Kur'an'ı anlama konusunda onun iki yönlü çabasından söz edilebilir. Birincisi ilim meclislerinde Kur'an'ı sözlü olarak tefsir etmesi, ikincisi de Kur'an'ın anlaşılması hususunda eserler yazmasıdır. İmamlık görevi esnasında camide ilim meclisleri kurması ilkinde örnek olabilir. O bu meclislerde önce *Sahih-i Buhârî*'yi şerh etmiş, sonra da on beş yıl boyunca Kur'an-ı Kerim'i tefsir etmiştir. 2000 yılında ise "Kur'an-ı Kerim Araştırma Merkezi"ni açmış, yüce kitabı tebyin ve talim faaliyetlerini burada sürdürmüştür. O, Kur'an-ı Kerim'i ilk defa Kırgız Türkçesine ve ardından Rusçaya tercüme etmiştir (Abdurahimoğlu, 2025:329).

Kur'an'ı toplumla buluşturma hususunda yazdığı eserlere ise şunlar örnek verilebilir: Biri incelediğimiz mealin aslı olan "Kur'an-ı Kerim'in Özbekçe İzahlı Tercümesi (Қуръони Карим ўзбекча изоҳли таржима)", diğeri "Kur'an-ı Azim Muhtasar Tefsiri (Қуръони Азим Мухтасар Тафсири)"dir (Abdurahimoğlu, 2025:330, 331).

Yazar meale yazdığı girişte Kur'an-ı Kerim'i okumaya ve anlamaya başladığından beri onu tercüme etme fikrinin olduğunu bildirmektedir. Meali yazma gerekçesi şu şekilde açıklanabilir: Kur'an sadece Araplara değil tüm dünya milletlerine Allah tarafından indirilen hidayet kitabıdır. Bu yüzden Arapça bilmeyenlerin de Kur'an'ı anlaması ve gereğini yapmaları gerekmektedir. Kur'an'ın dilini bilmeyenleri Kur'an'la buluşturmak için onlara Arapça öğretmek yerine Kur'an'ı tercüme etmek daha kolay ve uygundur (Mansur, 2006: 6).

Yazar Kur'an'ı kendi diline aktarmak için yüzlerce tefsir kitabı okuduğunu, 1990 yılında Özbekçe bir meal yazmayı Allah'ın kendisine lütfettiğini, incelediğimiz meal ise Orta Asya Müslümanları Din İdaresinin önerisi üzerine 23 ayda yazdığını, bu mealin, Özbekistan'ın dil, tarih ve edebiyat alanının önde gelen ilim adamları tarafından defalarca tartışıldığını ve olumlu dönütler aldığını söylemektedir. Meal 1992-1993'te Taşkent'teki "Şolpan / Шолпан" ve "Gafur Gulyam / Гафур Гулям" yayınevi tarafından birkaç kez basıldığını da eklemektedir. Ayrıca bu mealin, uluslararası yarışmalara katılarak derece elde ettiğini, Özbek dilini bilenlerin Kur'an'ın manasını öğrenmeye vesile olduğunu ve kendisini Müslümanlara tanıttığını bildirmektedir (Mansur, 2006:6-7).

*Makalede, "Mansur'un, toplumu / okuru / insanı Kur'an'la buluşturma" ifadesi, "toplumu / okuru / insanı Kur'an'ın muhtevasıyla buluşturma" anlamında kullanılmıştır. Yazar.

Yazar Kur'an'ın başka dillere çevrilmesinde dinen bir sakınca olmadığını hatta bunun Arapça bilmeyenlere Kur'an mesajını iletmek açısından İslam'ın emri olduğunu düşünmektedir. O bu görüşünü Kur'an ve Hz. Peygamberle bir de Ebu Hanife'nin konuya yaklaşımıyla temellendirmektedir. Kur'an'dan sunduğu delil Şuara 26/196. ayettir. Bu ayette Kur'an'daki haberlerin önceki kitaplarda da olduğu bildirilmektedir. Öyle anlaşıyor ki Kur'an'daki haberlerin Arapça olmayan kitaplarda bulunması, yazarı Kur'an'ın içeriğinin başka dillere yansıtılabileceği sonucuna götürmektedir. Hz. Peygamberden delili ise Selman-ı Farisi'nin Fatiha suresini Farsçaya çevirmesi ve bunu duyan Hz. Peygamberin ona olumsuz bir tepki göstermemesidir. Ebu Hanife de Arapça bilmeyenlere farklı dillerde Kur'an okuyabileceklerini söylemiştir. Bu delillerden hareketle o Kur'an'ın başka dillere tercümesinin İslam'ın emri olduğunu söylemektedir (Mansur, 2006: 6; Fergani, 2022:76-77).

Yazar Kur'an'ın tercümesinin aslı yerine konularak okunamayacağını da gündeme getirmektedir. Yazarın tespitine göre önceki ilahî kitaplar tercümeleriyle okunurken Kur'an tercümesiyle okunmamaktadır. Bunun gerekçesi ise önceki ilahî kitapların aslının bozulması Kur'an'ın aslının (Hicr 15/9. ayette belirtildiği üzere) Allah tarafından korunmasıdır. İşte Kur'an'ın aslı mevcut olduğu için diğer kitapların aksine o, tercümesinden değil aslından okunur (Mansur, 2006: 5).

Mansur'a göre Kur'an mucize bir kitap olduğu için zahirini anlasak bile batınını anlamamız zordur. Öte yandan Kur'an okumadaki amaç sadece kelimeleri okumak değil, tam olarak anlamasak da onun manasını anlamaktır. Sadece anlamak da değil, imanımızı güçlendirmek Allah'ın hak yolunu tanımak ve manaya göre hareket etmektir. (Mansur, 2006: 11) Kur'an ona göre Allah'ı gerçek Rab kabul etmenin, kamil insan olarak yaşayabilmenin uygulama rehberidir. Bencillik ve aşağılık kompleksiyle farklı yollara sapmayalım diye dünya hayatımızın en doğru yolunu gösteren kılavuzdur (Mansur, 2006: 10).

Yazar okura seslenerek, Kur'an'ın insana, hayata, canlıya, cansıza, ahirete cennet ve cehenneme dair bilgiler içerdiğini, kendisine başka hiçbir yerde bulamayacağı geniş bilgiler sunduğunu söylemektedir. O, okurun Kur'an'ı doğru okumak ve anlamak için bir takım bilgilere sahip olması gerektiğini düşünmektedir. Okur, Kur'an'ı edebî bir kitap olarak değil, Allah kelamı olarak okumalı, her ayet üzerinde tekrar tekrar düşünmelidir. Eğer böyle yaparsa o, büyük bir ilim sahibi olacak ve ruhuna lezzet katacak imanı elde edecektir. Kur'an özenle okunursa her kelimesinin 14 asır öncesi için değil, şimdiki yaşamımız için ihtiyacımız olan sözler içerdiği anlaşılmaktadır (Mansur, 2006: 7).

Araştırma Materyalleri ve Yöntemi

Çalışmanın ana materyali; Özbekçe yazılıp Kazakça'ya aktarılan Alauddin Mansur'a ait *Kur'an-ı Kerim'in Kazakça Manası ve Açıklaması (Құрғани Кәрім Қазақша Мағына Және Түсінгі)* adlı eserdir. Bu eserin somut veri ve örneklerle tanıtılması ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada ağırlıklı olarak örneklendirme, betimleme ve eleştirel yöntem kullanılmıştır. Bu çerçevede yazarın yaptığı açıklamaların okuyucu için gerekliliği değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Bu başlık altında Mansur'un yazdığı mealin şekilsel ve içeriksel yönü, okuru Kur'an'la buluşturma çabası ve bu bağlamda yaptığı açıklamalar (genelde Bakara suresi özelinde) sayısal veriler ve örnekler eşliğinde ele alınarak incelenmiştir.

Mealın Şekilsel Yönü

Alauddin Mansur'un Özbekçe hazırladığı mealin Absattar Smanov tarafından Kazakça'ya çevrildiğini ve çalışmayı bu çeviri üzerinden yürüttüğümüzü yukarıda ifade etmiştik. 756 sayfadan oluşan mealde; besmele, selam ve okuyucuya "Değerli Okur!" hitabı ile başlayan –başlıksız ön

söz mahiyetinde- bir yazı, Mushaf tertibine göre tüm surelerin mealı ve surelerin sayfa numaralarını içeren içindekiler bölümü bulunmaktadır.

Mealde sayfalar düzenli olup sayfaların satırları genelde doludur. Satırları dolu bir sayfa 39 satırdan oluşmaktadır. Bu satır sayısı, 756 sayfadan oluşan mealde yoğun bir bilginin var olduğuna işaret etmektedir. Eserde cüzlerin numarası, surelerin ismi ve numarası sayfanın üst tarafına yazılmış, bu sayede mealin kullanımı kolaylaştırılmıştır. Arapça metin sadece Bakara suresinin ilk 5 ayeti ve Fatiha suresinde yer almaktadır. Bakara suresinin ilk beş ayetinin Arapça metninde yer alan sure ismi zuhulen Fatiha suresi olarak yazılmıştır (Mansur, 2006: 28).

Fatiha suresinin mealı ve açıklaması diğer surelerinkinden biraz farklıdır. Diğer surelerin aksine bu surenin ayet metinleri kril alfabesiyle yazılmış, her ayet uzun uzadıya açıklanmıştır. Muhtemelen Fatiha suresinin Kur'an'ın özü olduğu yönündeki düşünce (Mansur, 2006: 11, 12), yazarın bu sureye ayrı bir önem vermesini sağlamıştır. 7 ayetten oluşan surenin meal ve tefsiri 19 sayfadan oluşmaktadır.

Surelerin adları kril alfabesiyle ama tercüme edilmeksizin yazılmıştır. Sadece 23. Sure olan Mü'minûn suresi "Mü'minler suresi/Момынлар суреси" şeklinde tercüme edilmiş ancak aynı (çoğul) formda olan Münafikun suresi / Мұнафиқун суреси ve Kâfirun suresi / Кафирун суреси tercüme edilmeden olduğu gibi verilmiştir (Mansur, 2006: 382, 647, 750, 754, 755). Ancak Mansur'un internet üzerinden Özbekçe yayımlanan mealinde Mü'minun suresi ve diğer iki sure Özbekçe değil, Arapça aslına uygun olarak yazılmıştır (https://quranenc.com/tr/browse/uzbek_mansour erişim tarihi 20.02.2025). Eğer Smanov'un tercüme ettiği nüshada da Mansur böyle yazdıysa bu tasarruf Smanov'a ait demektir.

Yazar genelde her bir ayet için müstakil mana vermiştir, ama 2 veya daha fazla ayeti birleştirerek mana verdiği de olmuştur. Mealde iki ayeti birleştirerek anlam vermesine Bakara 2/2-3, 26-27, 45-46, 183-184. ayetleri örnek verilebilir. O bazı açıklamalarda ayetlere atıfta bulunmuştur. Örneğin Abese 80/2. ayette Kalem 68/4. ayete, (Mansur, 2006: 708) Tekvir 81/14. ayetinden sonra Nahl 16/59. ayete (Mansur, 2006: 711), Zuhuf 43/58. ayetin açıklamasında Enbiya 21/98. ayete (Mansur, 2006: 555), Nahl 16/67. ayetinden sonra aynı konuyla ilgili Maide 5/90. ayete atıf yapmıştır (Mansur, 2006: 305).

Yazarın ayetlerin içinde ve sonunda yaptığı açıklamalardan anlaşılıyor ki, o özellikle rivayet tefsiri kaynaklarından yararlanmış. Ancak bu kaynakları çok az yerde belirtmiştir. Örneğin o, Ebu Cafer et-Taberi, (Mansur, 2006: 16, 36) sahabeden İbn Abbas ve tabiinden Katade'yi zikrederek aktarımda bulunmaktadır (Mansur, 2006: 556).

Bakara suresi özelinde Mansur'un mealde yaptığı açıklamaların verileri şu şekildedir. Her sure girişinde olduğu gibi Bakara suresi girişinde de yaklaşık bir sayfalık açıklama bulunmaktadır. Ayet içi ve ayet sonrası açıklamalarla ilgili ise şunlar söylenebilir:

Mansur, 286 ayetten oluşan Bakara suresi özelinde ayet içi açıklama yapmadığı ayet sayısı 67'dir. Yani yazar 219 ayette açıklama yapmıştır. Açıklama yapmadığı ayetler şunlardır: Bakara 2/1, 5, 9, 11, 12, 16, 17, 19, 21, 24, 28, 29, 32, 35, 39, 42, 47, 49, 50, 52, 56, 65, 66, 67, 77, 78, 81, 82, 86, 88, 103, 107, 109, 112, 114, 122, 123, 126, 130, 131, 132, 134, 138, 141, 152, 153, 168, 175, 177, 183, 190, 200, 206, 207, 209, 222, 227, 242, 244, 250, 254, 257, 262, 263, 266, 274, 277.

Mansur, 286 ayet olan Bakara suresinde toplam 49 ayette 61 yerde "Түсінік/Аңıklama" başlığı açmıştır. Bunlar şu ayetlerde yer alır: Bakara 2/1, 5, 7, 13, 20, 24, 25, 26-27, 39, 54, 66, 71, 72-73, 76, 86, 103, 104, 113, 138, 140, 142, 143, 150, 158(3), 171, 173, 176, 178, 179, 180, 187(2), 189(3), 190, 196, 198, 203, 206, 219-220(2), 223, 224, 227, 228, 229, 231, 233(2), 255, 258, 266. Açıklama genelde 3-5 satır veya 10 satır civarındadır. Sayfanın 3/2 sini tutan açıklama olduğu gibi 2 satırı geçmeyen açıklama da vardır. İlkine Bakara 2/229, ikincisine Bakara 2/72-73, 113. ayet için yazılan açıklama örnek olabilir.

Түсінік/Аңıklama başlığıyla verilen ilave bilgiler genelde ayet mealı sonundadır. Ancak bu tür açıklama az da olsa ayet içinde bulunabilmektedir. Bakara 2/138 ve 233. ayetlerdeki açıklamalar ayet içinde olana örnek verilebilir. Bir ayette çoğunlukla bir açıklama göze çarparken

az da olsa 2, 3 açıklama olan ayetler de vardır. Mesela Bakara 2/187, 220, 233. ayetlerde 2; 158, 189. ayetlerde 3 açıklama vardır.

Mealın İçeriksel Yönü

Kur'an mealleri metni veya yorumu esas almaları açısından metin merkezli veya yorum merkezli şeklinde ele alınabilir. Ancak Mansur yazdığı mealde bu iki türden birini seçmemiş, ikisini mezc etme yoluna gitmiş ama yoruma ağırlık vermiştir. Mansur'un mealde ayet metnine bağlı kalması hususuna en iyi delil; onun ayet ifadelerine karşılık gelen tercüme ile kendisinin yorum olarak eklediği ifadeleri ve cümleleri birbirinden ayırmasıdır. Nitekim o ayet içindeki kendi yorumunu parantez içine almış, ayet sonrası yoruma da "Açıklama" başlığı koymuş, italik ve küçük harflerle yazarak belirgin hale getirmiştir. Bu hususa verilecek diğer örnek onun edatları meale yansıtmasıdır. Örneğin pekiştirme edatı olan "inne" için "elbette /элбетте," "şüphesiz ki/кудіксіз" (Bakara 2/109, 110)" ifadelerini kullanarak metne bağlı kaldığını göstermiştir. (Mansur, 2006: 66).

Öte yandan Kur'an belli bir zaman diliminde nazil olan, belli bir muhatap kitlesini esas alan, özlü son ilahî kitaptır. Bu özelliğinden dolayı Kur'an mealinde ilave açıklamalar yapmadan sadece ayet metnini hedef dile aktarmak; okurun, özellikle de alan uzmanı olmayan okurun Kur'an dünyasına girmesini zorlaştırır. İşte bu noktada Mansur'un "Kur'an-ı Kerim'in Kazakça Manası ve Açıklaması" adlı meali okura ilave bilgiler sunmakta, bu sayede onun Kur'an'la buluşmasına yardımcı olmaktadır. Okuru Kur'an dünyasına taşıma amacı güden bu açıklamalar mealde üç türde karşımıza çıkmaktadır:

Birincisi, sure girişinde yapılan açıklamadır. Burada Mansur, surenin indiği döneme ayet sayısına ve genel olarak konularına değinir. Ancak teslim edilmelidir ki, özellikle uzun surelerde birçok konu işlendiğinden bu surelerin konularını bütünsellik içerisinde tadad etmek çok da kolay değildir. Surelerin konuları ancak genel olarak bir fikir vermek amacıyla sıralanabilir ki, Mansur da öyle yapmıştır.

İkincisi ayet içi yapılan açıklamalardır. Yukarıda Bakara suresi özelinde verilen sayısal bilgiler dikkate alındığında bu tür açıklamaların mealde yoğun olarak kendini hissettirdiği söylenebilir.

Üçüncüsü belli ayet(ler)den sonra yapılan açıklamalardır. Yine yukarıda Mealın Şekilsel Özellikleri başlığında Bakara suresi özelinde bu tür açıklamalar için verilen sayısal veriler bunların mealde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Mealdeki üç açıklama okuru Kur'an'la buluşturma amacı güttüğüne göre bu açıklamaların içeriği, okur-Kur'an buluşması açısından ele alınabilir. Şimdi bu husus üzerinde duralım.

Okur-Kur'an Buluşması Açısından Mansur'un Meali

Mansur, okurun Kur'an muhtevasıyla buluşması ve onu anlayarak hayatına taşıması için birtakım çabalar sarf etmiştir. Onun mealde bir açıklama ifadesi olan "yani" kelimesini kullanması, nüzul dönemi bilgisine yer vermesi, ayetin hitap kitlesini belirlemesi, müphem, vücut kelimeleri, deyimsele ifadeleri ve ifadelerin medlullerini açıklaması, okura meal ötesi mesajlar vermesi okurun Kur'an'ı anlamasına ve hayata taşımasına yardımcı olması bağlamında değerlendirilebilir. Şimdi bunları örneklerle somut hale getirmeye çalışalım.

Mansur bir tefsir ifadesi olarak kabul edilen "yani" kelimesini mealde kullanır. Bu yöndeki çabasına Bakara suresi 40. ayete yaptığı açıklama örnek olabilir. Söz konusu ayette, İsrailoğullarının Allah'a verdikleri sözü yerine getirmeleri emredilmekte, buna mukabil Allah'ın da onlara verdiği sözü yerine getireceği bildirilmektedir. Burada "İsrailoğullarının Allah'a verdiği söz", buna mukabil "Allah'ın onlara verdiği söz"ün ne olduğu açık değildir. Mansur "İsrailoğullarının Allah'a verdikleri sözü" "yani" ifadesi kullanarak, "Allah'ın kitaplarına ve peygamberlerine iman etme, gönderdiği dine uyma" şeklinde, "Allah'ın onlara verdiği söz"ü de yine "yani" ifadesi kullanarak "bu dünyada onlara iyilik bahşetme, ahirette cehennemden

kurtarma” şeklinde açıklamıştır (Mansur, 2006: 35). Aynı şekilde Bakara suresi 85, 90, 143. ayetlerde “yani” ifadesi kullanarak açıklamalarda bulunmuştur (Mansur, 2006: 40, 41, 48).

Mansur, ihtiyaç oldukça nüzul öncesi veya nüzul dönemi bilgisi vererek okurun Kur’an’ı anlamasına yardımcı olur. Bu hususa yazarın Bakara suresi 84-86. ayet grubuna yazdığı açıklama örnek olabilir. Bu ayetlerde Allah, İsrailoğullarının birbirlerinin kanını dökmeyeceklerine, birbirlerini yurtlarından çıkarmayacaklarına dair onlardan söz aldığı, onların da bu sözü kabul ettikleri, ancak daha sonra verdikleri sözün aksine birbirlerini öldürüp yurtlarından çıkardıkları bildirilmektedir. Ayrıca kötülük ve düşmanlıkta birleştikleri, soydaşlarını yurtlarından çıkarmak haram olduğu halde çıkardıkları, ama esir olarak geldiklerinde fidye verip onları kurtardıkları haber verilmektedir. Yanı sıra Kitabın bir kısmına inanıp diğer kısmına inanmamaları eleştirilmektedir. Böyle yapan kimselerin ahirete karşılık dünya hayatını satın aldığı, bu yüzden de onların azaplarının hafifletilmeyeceği ve onlara yardım edilmeyeceği ifade edilmektedir. Burada İsrailoğullarının kitabın bir kısmına inanıp diğer kısmına inanmamaları yönündeki eleştirinin nedeni tam anlaşılmamaktadır.

Bu ayet grubuna ilişkin Mansur nüzul öncesi dönem bilgisini içeren şu açıklamayı yapar: Yahudilerin Benî Kurayzâ kolu Arapların Evs boyuyla, Benî Nadîr kolu ise Evs’in düşmanı olan Hazreç boyuyla ittifak halinde idi. Evs kabilesi ile Hazreç kabilesi arasında savaş çıktığında Yahudi kabileleri de müttefiklerinin yanında yer alır, birbirlerinin kanını döker, mallarını yağmalarlardı. Halbuki Tevrat’ta aynı din mensupları arasında savaş yasaklanmış, din kardeşleri esir düştüğünde fidye vererek satın almaları emredilmişti. Ama Yahudiler yasağı çiğneyip emri yerine getirdikleri için Allah, onlara “Kitabın bir kısmına inanıp diğer kısmına karşı mı çıkıyorsunuz?” buyurarak onları eleştirmiştir (Mansur 2006: 41).

Mansur’un nüzul dönemi bilgisini okura aktarışını Bakara suresinin 204-206. ayet grubu için yaptığı açıklamada bulabiliriz. Bu ayetlerde özetle Allah Hz Peygambere hitaben, insanlardan bir kısmının dünya hayatına dair söyledikleri senin hoşuna gider, dedikten sonra bu kimselerin samimi olduklarına dair Allah’ı da şahit tutacakları, başa geçtiklerinde ise yeryüzünde fesat çıkarmak, ekinleri tahrip edip nesilleri bozmak için çalışacakları, kendilerine “Allah’tan kork!” denilince benlik ve gurura kapılarak günah işleyecekleri bildirilmektedir. İlk bakışta kimi konu edildiği belli olmayan ayetler eğer nüzul dönemi bilgisi eşliğinde okunursa anlam daha somut hale gelebilir. İşte Mansur da bu üç ayetin Şerik oğlu Ahnes adlı münafık hakkında indiğini söylemiş ve şu açıklamayı yapmıştır: Bu kişi Hz. Peygamber’in huzuruna gelip mü’minlerden olduğunu göstermek için yalan yere yemin ederek onun kalbini yumuşatmaya / kazanmaya kalkışmış, Allah bu üç ayetle Peygamberini uyarmış ve münafıkların yaptıkları zulmü mü’minlere duyurmuştur (Mansur, 2006: 59).

Mansur ayetlerin hitap kitlesini belirleyerek, mübhem ve vücut kelimeleri, deyimsele ifadeleri ve ifadelerin medlullerini açıklayarak okuru Kur’an dünyasına taşımaya gayret ettiğini yukarıda ifade etmiştik. Şimdi bunlara örnekler verelim.

Bazı ayetlerde “Ya Eyyuhe’n-Nas! / Ey İnsanlar!” (Bakara 2/21), “Ya Eyyuhe’l-lezine Amenu! / Ey İman Edenler!” (Bakara 2/205) şeklinde ayetin hitap ettiği kitle açıktır. Bu tür ayetleri anlamak daha kolaydır. Ama birçok ayette hitap kitlesi açık olmadığı için anlama zorlaşmakta, hitap bağlam dikkate alınarak okur tarafından belirlenmek zorundadır. İşte Mansur hazırladığı mealde çoğu zaman bu belirlemeyi yapmış gözükmektedir. Örneğin Bakara suresi 55, 60, 72, 74. ayetlerin başlarında “Ey İsrailoğulları!” ifadesi olmadığı halde Mansur parantez içine bu ifadeyi koyarak okuyucunun metne intikal etmesine kolaylık sağlamıştır (Mansur, 2006: 36, 37, 39). Yine Bakara suresi 215 ve 216. ayetlerde hitap ifadesi olmadığı halde birincisine “Ey Muhammed (a.s.)” ikincisine “Ey Mü’minler!” ifadesini parantez içinde vermiştir (Mansur, 2006: 60)

Kur’an’da bazı ayetlerde bahsi konu edilen kişi veya nesne açık bir ifadeyle değil de zamirle, ismi işaretle veya ismi mevsulle karşılanır. Bu Kur’an ilimlerinin bir dalı olan Mübhematu’l-Kur’an alanına girer (Albayrak, H. 1992: 157). Meal yazarının insiyatif alarak bunları açık hale getirmesi okurun zihninde bilgilerin billurlaşmasını sağlar. Mansur’un mealinde bu tür açıklamalara rastlamak mümkündür. Bakara suresi 89, 101. ayette “musaddikun lima meahum”;

aynı surenin 91. ayetinde “musaddikan lima meahum” ifadesi geçmektedir. Bu ayetlerde “Kur’an’ın, Hz. Peygamberin Yahudilerin yanında bulunan şeyi” tasdik ettiği belirtilmektedir. Ayet kesitinde yer alan “ma” ismi mevsuldur. Bunu “şey” olarak tercüme etmek, okurun zihninde somut bir şey uyandırmaz. Ama “ma” ismi mevsulünü “yanlarında bulunan Tevrat’ı” şeklinde tercüme etmek okurun metne kolayca intikalini sağlar. İşte Mansur da mealinde bu açıklamayı yapmıştır (Mansur, 2006: 41, 42). Buna ilişkin diğer örnek Bakara suresi 113. ayetteki “Kezâlike kale’l-lezîne la ye’lemûne misle kavlihim” ifadesindeki “ellezine” ismi mevsulüdür. Bu ifadeyi anlayabilmek için ayeti özetlememiz uygun olacaktır. Ayette Allah Yahudi ve Hristiyanların Tevrat ve İncil’i okudukları halde birbirlerini doğru yolda olmamakla itham ettikleri bildirilmektedir. Alıntıladığımız ifade de ise, bilmeyenlerin de tıpkı onlar gibi birbirleri hakkında sözler söyledikleri haber verilmektedir. Mansur burada ismi mevsul içeren “ellezine la ye’lemûne” ifadesini “Mekke müşrikleri” olarak belirlemiş, böylece ayetteki mübhemliği ortadan kaldırmaya çalışmıştır (Mansur, 2006: 44).

Kur’an’da bazı kelimeler bağlama göre birden çok şeye delalet edebilir. Bu tür kelimelere vücut denmektedir. Meal yazarının bunu açık bir şekilde ifade etmesi okurun ayetleri anlamasını kolaylaştırır. Örneğin kitap kelimesi Kur’an’da bağlama göre hesap (Casiye 45/28); Levh-i mahfuz (Hadid 57/22); Kur’an (Fussilet 41/41); Tevrat (Âl-i İmran 3/64) gibi anlamlara gelebilir (Bu ve diğer anlamlar için bkz. Damegânî, 1995/1416: 2/181-183). Burada meal yazarının ayetlerde geçen “kitap” kelimesinin delalet ettiği şeyi değil de kelimeyi olduğu gibi yazması okurun metni anlamasını zorlaştırabilir. Buna karşın açık bir şekilde yazması okuyucunun metni daha iyi anlamasını sağlar. İşte Mansur’un bu noktada okura yol gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneğin Bakara suresi 85. ayette Allah İsrailoğullarına hitaben, “Kitabın bir kısmına inanıp diğer kısmına inanmıyor musunuz?” demektedir. Mansur bu ifadeyi çevirirken “kitap” kelimesinden sonra parantez açarak “Tevrat” kelimesini yazmış okurun kitap kelimesinden ne anlaması gerektiğini açık hale getirmiştir (Mansur, 2006: 40). Aynı şekilde Bakara suresi 44, 101. ayetlerde geçen “Kitap” kelimesini parantez içinde “Tevrat” olarak vermiştir (Mansur, 2006: 34, 42). Yine o Bakara suresi 14. ayetteki “şeyatın” kelimesini “liderler” olarak belirlemiştir (Mansur, 2006: 31).

Öte yandan Kur’an’da şart ceza cümlesi bulunabilmekte bazen bu cümle tipinin bir tarafı hazfedilmiş olabilmektedir. Hazf edilen kısım eğer meal yazarı tarafından tamamlanmazsa okur meal anlamakta zorluk çekebilir. Buna Bakara suresi 97. ayet örnek verilebilir. Bu ayette, “Kim Cebrail’e düşman ise” ifadesi (yani şart cümlesi) yer almakta ama şartın ikinci kısmı olan ceza bulunmamaktadır. Mansur’un mealine baktığımızda parantez içine ceza cümlesinin yazıldığı görülür. Onun söz konusu ayetin ilgili kısmına verdiği meal açıklamayla birlikte şöyledir: Kim Cebrail’e düşmansa (o Allah’a düşmandır.) (Mansur, 2006: 42).

Mansur anlaşılması zor veya deyimse nitelikteki bazı ifadeleri de okurun anlayacağı şekilde açıklamıştır. Örneğin Bakara suresi 58. Ayette Allah Hz. Musa dönemindeki Yahudilere Kudüs şehrinin kapısından eğilerek girmelerini, girerken de “hitta” demelerini istemektedir. Anlaşılması zor olan “hitta” ifadesini Mansur, “bağışla, affet” şeklinde açıklamıştır (Mansur, 2006:37). Yine Bakara suresi 93. ayette Hz. Musa zamanındaki İsrailoğullarından buzağıya tapanlar için “ve uşribu fi kulubihimu’l-icle bi kufrihim” ifadesi geçmektedir. Bu deyimse bir ifade olduğu için literal olarak tercüme edilemez. Söz konusu ifade Türkçe’ye “Küfürlerinden ötürü kalplerine buzağı sevgisi dolduruldu.” şeklinde tercüme edilebilir (Karaman vd., 2009: 93). Mansur bu ifadeye “Küfürlerinden ötürü kalpleri kanla (buzağıya tapınmakla) doludur.” biçiminde meal vermiştir (Mansur, 2006: 42). Burada o her ne kadar “kalpleri kanla doludur” ifadesini kullanarak anlamı belirsizliğe sürüklese de “kan”dan kasdın “buzağıya tapmak” olduğunu açıklayarak okuyucuya bir fikir vermiştir.

Ancak açıklanması beklenen bazı ifadeleri Mansur’un açıklamadığı da görülmektedir. Örneğin Bakara suresi 88. ayette Yahudilerin kendi peygamberlerini veya Hz. Peygamber’i ve getirdiklerini beğenmedikleri / benimsemedikleri için “Kulubuna gulf /Yüreğimiz kapalıdır.” dedikleri bildirilmektedir. Bu ifadenin okur tarafından anlaşılması zordur. Mansur’un bu ifadeye ilişkin bir açıklama yapmadığı meal direkt yansıttığı görülmektedir (Mansur, 2006: 41).

“Yüreğimiz kapalıdır.” ifadesini “(Kalplerimiz) ilimle doludur, Muhammed’e (sav) ve bir başkasına (irşadına) ihtiyacı yoktur” şeklinde İbn Abbas’ın açıklamasından yararlanarak açıklamak okur için daha yararlı olabilir (Taberi, 2001:231).

Mansur’un okuru Kur’an’la buluşturmak için sarf ettiği çabalardan biri de ifadelerin medlullerini açıklaması idi. Örneğin Bakara suresi 37. ayette Hz. Adem’in Rabbinden sözler aldığı ve Allah’ın, onun tevbesini kabul ettiği bildirilmektedir. Bu ayette sözden kasdın ne olduğu açık değildir. Mansur “sözler” ifadesinden sonra parantez içine “emirler” ifadesini yazarak ifadenin medlulünü açık hale getirmiştir (Mansur, 2006: 35). Ayrıca bazı kelimeleri ayette olduğu şekliyle yazıp yanına anlamlarını yazması da bu bağlamda zikredilebilir. Mesela Bakara suresi 30. ayette Allah meleklerle; “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” buyurmaktadır. Mansur bu ayetteki “halife” kelimesini olduğu gibi bırakmamış “vekil” diye tercüme etmiştir (Mansur, 2006: 34). Yine O, Bakara suresi 13. ayet için yazdığı açıklamada “münafık” kelimesini “ikiyüzlü” olarak açıklamıştır (Mansur, 2006: 31). Bakara suresi 218. ayette “hicret edenler”den bahsedilmektedir. Bu ifadeyi Mansur, “Allah için Mekke’den Medine’ye göç edenler” şeklinde açıklamıştır (Mansur, 2006: 60). Aynı şekilde Bakara suresi 129. ayetteki “hikmet” kelimesini “hadis” olarak; 130. ayetteki “salih” ifadesini “iyi kimseler” şeklinde, 87. ayetteki “delil” kelimesini “açık mucizeler” olarak açıklamıştır (Mansur, 2006: 46, 41). Buradan hareketle dinî terminoloji bilgisi olmayan kimselerin de onun bu mealinden faydalanabileceği rahatlıkla söylenebilir.

Mansur’un kıssalar için ayet sonrası bazı açıklamaları İsrailiyat türü haberlerden olsa da okurun onu daha iyi anlamasına katkı sağlar. Bakara suresi 258. ayet için yaptığı açıklama bu hususa örnek olabilir. Bu ayette Allah’ın kendisine mülk verdiği kişinin Hz. İbrahim’le Rabbi hakkında tartıştığı bildirilmektedir. İkisi arasında geçen diyaloga göre Hz. İbrahim: Rabbim hayat veren ve öldüren, deyince söz konusu kişi: Hayat veren ve öldüren benim, demiştir. Hz. İbrahim: Allah güneşi doğudan getirir, haydi sen de batıdan getirsene, deyince adam apışıp kalır. Mansur bu ayet için hem ayet içi hem de ayet sonrası açıklama yapmıştır. Mansur’un ayet sonrası yaptığı açıklamaya göre Kral Nemrud Hz. İbrahim’e, “Dua ettiğin Rabbin kimdir?” diye sorar. Hz. İbrahim: “Rabbim kullarına hayat veren ve onların canlarını alandır,” deyince, Nemrud: “Ben de bunu yapabilirim,” diyerek orada buluna iki kişiden birini öldürür, diğerini sağ bırakır. Hz. İbrahim onun bu anlamsız hareketini görünce: “Rabbim güneşi doğudan çıkarır, eğer gücün yetiyorsa sen de batıdan çıkarsana,” der. Bunun üzerine adamın kafası karışır ve (bu meydan okumaya) cevap bulamaz (Mansur, 2006:70).

Mansur mealinde meal ötesi mesajlara yer vererek okurun hayata Kur’an’la yön vermesini istemiştir. Bakara suresi 25. ayette Allah, Peygamberimizden, iman edip salih amel işleyenleri cennetle müjdelemesini talep etmektedir. Ardından cennetlikler için cennette türlü nimetler ve tertemiz eşler bulunduğu, bu nimetler kendilerine sunulunca onları dünyadaki nimetlere benzetecekleri ve orada ebedi kalacakları bildirilmektedir. Mansur “Açıklama” başlığını açarak okuyucuyu iman ve salih amele şöyle yöneltmektedir. Bu ayette dünyada yaşanan mutluluk ile ahirette, cennette (sunulan) mutluluk arasındaki fark gösterilmektedir. Belki cennette olduğu gibi bu dünya hayatında çeşitli meyvelerle nimetlendirilen, iffetli ve temiz eşlerle yaşayan insanlar çoktur. Ancak bu dünyadaki mutluluğun olumsuz yanı bir gün sona ermesidir. Cennetteki mutluluğun iyi tarafı ise sonsuz olmasıdır. Ancak bu sonsuz hayattaki mutluluğa kavuşmak için fani dünyada iman ve salih amelle yaşamak gerekir (Mansur, 2006: 33). Bu konuya ilişkin diğer bir örnek Bakara suresi 67-73. ayet grubuna ilişkindir. Bu ayet grubunda Allah, Musa (a.s.)’a kavminden Allah adına bir kurban kesmelerini istemekte, onlar ise emri uygulamak yerine kesilecek kurbanın özelliklerini ayrıntılı olarak Allah’ın bildirmesini Musa (a.s.)’dan talep etmektedirler. Allah’ın emri karşısında Yahudilerin sergilediği bu tavırdan yazar okuyucuya şu mesaj çıkarmaktadır: Kişi inanıp güvendiği kimseden emir aldığı anda onu hemen yerine getirmelidir. (Olayın boyutlarını soruşturma kişiye) külfet/zarar getirebilir (Mansur, 2006: 39).

Mansur bazı açıklamalarında meale katkı sağlamayan ama okuru ayete yönlendiren bazı bilgiler de paylaşmaktadır. Örneğin, Ayetü’l-Kürsi ismiyle meşhur olan Bakara suresi 255. ayet, bilindiği üzere Allah’ın bazı özelliklerinden bahsetmektedir. Mansur bu ayete ilişkin açıklama da

şu bilgilere yer vermektedir: Bu, Kur'an-ı Kerim'in en yüce ayetidir. Büyüklüğü ve muhtevasının derinliği hakkında Resulullah (s.a.v)'in pek çok hadisi vardır. Ubey b. Ka'b'ın rivayet ettiği bir hadise göre Peygamberimiz (bir gün) ona, "Allah'ın kitabı Kur'an'da en büyük ayet hangisidir?" diye sorar. Ubey de: "Ayetü'l-Kürsi-Allahu lailahe illa Huve'l-Hayyu'l-Kayyum'dur." cevabını verir. Bunun üzerine Peygamberimiz ona: "Ey Münzir'in dedesi, doğru söyledin, Allah ilmini artırsın. Bu ayetin dili ve iki dudağı vardır, Arş'ın yanında padişahların padişahını (Allah'ı) zikreder." buyurur. Başka bir hadiste Peygamberimiz, "Kim her namazdan sonra Ayetü'l-Kürsiyi okursa onun cennete girmesine ancak ölüm engel olur." buyurur (Mansur, 2006: 69). Mansur'a ait bu açıklamalar Ayetü'l-Kürsiyi anlama ve anlatmadan çok ayetin yüceliğini ve okunmasının faziletini gösterir. Öyleyse bu çabanın meal ötesi açıklama olarak nitelendirilmesi uygun olur.

Sonuç

Bir mealin anlaşılması ve incelenmesinde, yazarın Kur'an'a ve Kur'an tercümesine bakışı önem arz ettiği için makalenin giriş kısmında bu hususlara yer verilmiştir. O kısımda verilen bilgilere göre Mansur, Kur'an'ın zahiri manaları verilse bile asıl manaları verilemeyen sırları bitirilemeyen eşsiz, mucize bir kitap olduğu kanaatindedir. Bunun yanı sıra Mansur'a göre, Kur'an tüm insanlara hidayet olarak gönderildiği için -tam olarak olmasa da- onun manaları insanlara ulaştırılmalıdır. Arapça bilen-bilmeyen herkes onu okumaktan, anlayarak hayatına tatbik etmekten sorumludur. Ancak Arapça bilmeyenlerin Kur'an'ı anlamaları tercüme yoluyla olacaktır. Bu hususta dinen bir sakınca da bulunmamaktadır. Mansur Kur'an'ın manasını Arapça bilmeyen toplumuyla buluşturma hususunda kendisini adanmış gözükmektedir. Bunun için yüzlerce tefsir okuduğu, ilim meclislerinde Kur'an'ı tefsir ettiği bilinmektedir. Yazdığı mealin, yaptığı okumalarda ve verdiği derslerde edindiği tecrübeyle yakından ilgili olduğu kanaatindeyiz. Zira o, okumalar sayesinde geleneği tanımış ve özümsemiş, okutmalar sayesinde halkının ihtiyacını görmüş ve o ihtiyacı dikkate alarak mealini yazmıştır. Mealinde sıkça yorumlara rastlandığı için onu yorum ağırlıklı meal olarak nitelendirmeyi uygun gördük. Ancak onun mealde yoruma ağırlık vermesi metni ihmal ettiği anlamına gelmemektedir. Zira o yazdığı mealde Kur'an ifadesine karşılık gelebilecek ifadeyle kendi yorumunu /açıklamasını birbirinden ayırmıştır.

Mansur'un mealini yorum ağırlıklı nitelememiz, Bakara suresi özelinde yaptığımız sayısal verilere dayanmaktadır. Zira o 286 ayetten oluşan Bakara suresinde 219 ayet için bir veya birden çok ifadeden oluşan ayet içi açıklama yapmıştır. Ayet veya ayet kesiti sonrası yaptığı açıklama ise bu surede 61 tanedir. Bu sayılar onun yoruma ne kadar ağırlık verdiğini kanıtlar mahiyettedir.

Mealdeki açıklamaların okur merkezli olduğunu söylemek mümkündür. Bu da açıklamaların niteliğine bakıldığında rahatlıkla görülebilir. Zira Mansur mealde bir açıklama ifadesi olan "yani" kelimesine yer vermiş, nüzul dönemi bilgisini okurla paylaşmış, ayetin hitap kitlesini belirlemiş, müphem, vücut kelimeleri, deyimsele ifadeleri ve ifadelerin medlullerini açıklamıştır. Makale içinde yaptığımız bu tespitler ve bu tespitleri somut hale getirmek için sunduğumuz örnekler genelde Bakara suresi özelindedir. Bunlar mealin geneli incelenerek çoğaltılabilir. Hatta Bakara suresi özelinde dahi bu tespitleri ve örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Ancak yaptığımız tespitlerin ve sunduğumuz örneklerin, meal ana hatlarıyla tanıtmaya ve değerlendirmeye yeterli olacağını düşünmekteyiz. Mansur'un yaptığı açıklamalar, bir taraftan onun bu alandaki bilgi ve birikimine işaret etmekte diğer taraftan Kur'an'ın anlaşılması için yoruma ve açıklamaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. İşte doğduğu topraklarda yetişen, bilgi ve birikimi geleneğe dayanan, eserlerini anadilde yazan bir alim tarafından, toplumun ihtiyacı esas alınarak kaleme alınan ve Kazakçaya aktarılan bu mealin, Kazak Müslümanlarını Kur'an'ın muhtevasıyla daha nitelikli bir biçimde buluşturacağına inanmaktayım.

KAYNAKÇA

Abdurahimoğlu, Y. (2025). Alauddin Mansur'un Kur'an-ı Azîm Muhtasar Tefsiri ve Tefsir Metodu. İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi 11/1 (Ocak). - S. 322-340.

Abdurahimoğlu, Y (2019). Özbekistan'da Sovyetler Dönemi Kur'an-ı Kerim Tercüme Faaliyetleri (Şark Yıldızı Dergisi Örneği). İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (3). - S. 1596-1612.

Алауддин М. (2006). Құран кәрім қазақша мағына және түсінігі. (Өзбек тілінен аударған: Абсаттар Сманов). Алматы-Бішкек, – Б. 755.

Albayrak, H. (1992). Mübhematu'l-Kur'an İlmi ve Tefsir İlmindeki Yeri. – Ankara: AÜİFD. Cilt 32. - S. 155-182.

Damegani, Ebû Abdullah Hüseyin b. Muhammed (1995). el-Vücuḥ ve'n-Nezair li-Elfazı Kitâbillahî'l-Aziz. (thk.: Muhammed Hasan Ebû'l-Azm ez-Zefîti). Kahire: Vizaretü'l-Evkaf. - S. 183.

Fergani, Hacı Ekber (2022). Bağımsızlık Sonrası Özbekistan'da Yayımlanan Özbekçe Meal ve Tefsir Çalışmaları. Akif, 52/2. – Konya: NEU yayınları. - S. 73-90.

Karaman, Hayrettin; Özek, Ali; Turgut, Ali (2009). Kurân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli. – Ankara: TDV yayınları. – S. 650.

Taberî, Muhammed b. Cerîr. (2001). Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân, tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî. – Kahire: Daru hicr. – S. 231.

REFERENCES

Abdurahimoğlu, Y. (2019). Özbekistan'da Sovyetler Dönemi Kur'an-ı Kerim Tercüme Faaliyetleri (Şark Yıldızı Dergisi Örneği) [Quran Translation Activities in Soviet-Era Uzbekistan: The Case of Şark Yıldızı Magazine]. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (3). - S. 1596-1612. [in Turkish].

Abdurahimoğlu, Y. (2025). Alauddin Mansur'un Kur'ân-ı Azîm Muhtasar Tefsiri ve Tefsir Metodu [Alauddin Mansur's Concise Tafsir of the Great Quran and His Tafsir Methodology]. İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi 11/1 (Ocak). - S. 322-340. [in Turkish].

Alauddin M. (2006). Qur'an kârim qazaqsha maǵyna jáne túsiniǵı [The Holy Quran: Kazakh Meaning and Explanation]. (Özbek tilinen aударған: Absattar Smanov). Almaty–Bishkek, – B. 755. [in Kazakh]

Albayrak, H. (1992). Mübhematu'l-Kur'an İlmi ve Tefsir İlmindeki Yeri. – Ankara: AÜİFD. Cilt 32. - S. 155-182. [in Turkish].

Damegani, Ebû Abdullah Hüseyin b. Muhammed (1995). el-Vücuḥ ve'n-Nezair li-Elfazı Kitâbillahî'l-Aziz [The Aspects and Synonyms of the Words in the Mighty Book of Allah]. (thk.: Muhammed Hasan Ebû'l-Azm ez-Zefîti). Kahire: Vizaretü'l-Evkaf. - S. 183. [in Arabic].

Fergani, Hacı Ekber (2022). Bağımsızlık Sonrası Özbekistan'da Yayımlanan Özbekçe Meal ve Tefsir Çalışmaları [Uzbek Translations and Tafsir Studies Published in Uzbekistan After Independence]. Akif, 52/2. – Konya: NEU yayınları. - S. 73-90. [in Turkish].

Karaman, Hayrettin; Özek, Ali; Turgut, Ali (2009). Kurân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli [The Holy Quran and Its Explanatory Translation]. – Ankara: TDV yayınları. – S. 650. [in Turkish].

Taberî, Muhammed b. Cerîr. (2001). Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân [The Collection of Explanations on the Interpretation of the Verses of the Quran] (tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî). – Kahire: Daru hicr. – S. 231. [in Arabic].